

ГЕРОЙ У КОНТЕКСТІ СВОГО ЧАСУ В РОМАНІ “ЧАЙКА” Д.БУЗЬКА

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Випуск 27.
УДК 821.161.2.09”1920/1930”

Сабашош Г. Герой у контексті свого часу в романі „Чайка” Д. Бузька. – 14 стор.; кількість бібліографічних джерел – 12; мова українська.

Анотація: У статті розглянуто художні особливості автобіографічного роману „Чайка” Д.Бузька. Твір проаналізовано в контексті написаних у 20-30-ті рр. творів на тему української революції та визвольних змагань 1917-1920 рр. В центрі уваги – аналогії з творчими пошуками тогочасних письменників, застосовані у творі стилістичні та нарративні прийоми, засоби авантюрно-пригодницької прози, елементи кіно.

Ключові слова: роман, автобіографізм, психологізм, авантюрно-пригодницька проза.

У романі „Чайка”, що вийшов друком 1929 р., у цікавій авантюрно-пригодницькій формі Д. Бузько змалював пережиті ним події однієї з найтрагічніших сторінок національної історії – революції та громадянської війни 1917–1921 рр. Твір здобув популярність серед читацької аудиторії, декілька разів перевидавався, був перекладений російською мовою, а попри це отримав негативні оцінки в офіційній критиці 20–30-х рр., потім на тривалий час (до 1991 р.) був вилучений з літературного процесу.

Тогочасні рецензенти (А. Хвиля, Ф. Якубовський, Я. Савченко, Б. Коваленко, М. Чеховий) розглядали твір з вульгарно-соціологічних позицій. Вони відзначили, що події в ньому змалювано неправдоподібно, „фальшиво”, перекручено, а отже, невідповідно до усталеної тоді „концепції” революції. Основний недолік роману Ф. Якубовський бачив у неспіввідносності його змісту і форми: „доволі серйозний і відповідальний задум не йде в парі з відповідним виконанням” [12, с.187]. І чомусь, як і у творі пролетарської літератури, на його думку, „задум” письменника, мав включати „проблемність” та показ „певного етапу класової боротьби”. За словами критика, роман є „негативно поверховим”, не зможе зацікавити читача проблематикою: в ньому змалювано „авантюрицьку” постать Чайки, що його не пов’язано з оточенням, „не показано його поведінку в зв’язку з тими історичними подіями, що про них” „хотів” „переважно говорити автор” [12, с. 187]. Рецензент вважав, що твір вартий уваги «тільки як досить вправно, але звичайно зроблене „читво»» [12, с. 188].

Подібні міркування про поетику роману висловив тогочасний критик М.Чеховий. Віднісши його до жанру авантюрного роману, вважав, що твір Д.Бузька не відповідає серйозному трактуванню дійсності, більше схожий „на мемуари якоїсь однієї особи, а не на розроблений художньо-історичний матеріал”, письменник, за спостереженнями рецензента, не досягає „художньої правди”, а замість цього „вдається до трюків” [11, с. 19].

Тривалий період роман не був об’єктом літературознавчого дослідження. Тільки у 60-ті рр. науковці (М.Левченко, С.Крижанівський, О.Ковтуненко) повертаються до осмислення його художніх особливостей, вносять деякі корективи та доповнення до попередніх оцінок. Ці студії відбивали дух

часу, а отже – позначені тенденційними підходами.

Так, у праці „Роман і сучасність” в унісон критиці 20-х рр. М.Левченко безапеляційно зазначив, що „Чайка” Д.Бузька не додає нічого нового до серії творів тих років про інтелігенцію [8, с.46], а змалювані в ньому в хронологічній послідовності історичні факти органічно не пов’язані з життям головного персонажа, його постать змалювана „поза оточенням та боротьбою” [8, с.47].

В „Історії української літератури” (1970 р.) за редакцією Є.Кирилюка спостерігаємо вже іншу думку, більш об’єктивну: Д.Бузько у творі „прагнув поєднати психологічне розкриття характеру героя з авантюрним сюжетом” [6, с.353].

У передмові до видання творів митця 1991 р. Л. Бойко наголосив на автобіографізмі „Чайки” [2, с. 10], зазначив, що історичні події в романі „змалювано вміло”, ідеологічно глибоко. Однак науковець не змінив ідеологічних орієнтирів, що лягли в основу його суджень про зображені у творі події: „...Авторові, певно, через брак чіткого світогляду, не вдалося з достатньою глибиною розкрити складну проблему петлюрівщини, дати їй всебічну соціально-політичну характеристику” [2, с.14]. Як і попередні дослідники, Л.Бойко вважав, що письменникові не варто було вдаватись до авантюрного жанру, бо властиві йому закони лише „шкодять” творові.

На жаль, сучасне літературознавство не приділило належної уваги дослідженню та переосмисленню художніх особливостей „Чайки”. Окремі лаконічні згадки про нього знаходимо в праці М.Васьківа „Український роман 1920-х-початку 1930-х років: генерика й архітектоніка”. Науковець спостерігає в „Чайці” таку тенденцію прози 20-х рр., як „зорієнтованість на захоплюючий сюжет, читабельність”, „відтворення захоплюючих мандрів і пригод” [4, с. 19].

Отже, на сьогодні роман Д.Бузька залишається малодослідженим. Після негативних відгуків у критиці 20–30-х рр., фрагментарних і схематичних оцінок у 60–70-ті рр. „Чайка” так і не отримала належного осмислення в сучасному літературознавстві. Це зумовлює потребу аналізу поетики твору, об’єктивної оцінки на засадах відповідних наукових методологій.

У романі „Чайка” показано реагування української інтелігенції на динамічні, несподівані, скла-

дні реалії революції 1917 р., які намагались також відобразити В. Винниченко (драма „Між двох сил”), М. Куліш („Патетична соната”), П. Панч (повість „Голубі ешелони”) та ін.

Дія роману Д.Бузька розгортається двома сюжетними лініями, що тісно між собою переплітаються і показують процес ідеологічного становлення двох молодих революціонерів-інтелігентів Петра Чайки і Тимона Кравчука. Особисте життя цих героїв невіддільне від перебігу історичних подій, які кидають їх у вир перипетій, небезпек та ризику.

Розповідь ведеться від третьої особи (форма гетеродієгетичного наратора). Письменник уводить і невласне пряму мову, ліризовані внутрішні монологи, уривок із щоденника, щоб виразніше показати процес формування ідеологічної позиції персонажів, складний етап пошуку двома активними революціонерами власного місця й призначення в історії.

Головний герой твору Петро Чайка спочатку „захоплювався то анархізмом, то марксизмом” [3, с.41]. Але будучи також прихильником соціалізму, схиляється до позиції есерів. У революції 1917 р. він підтримує національні сили, а розчарувавшись в українському рухові, переходить до більшовиків.

На початку роману автор змальовує персонажа в пореволюційний час, коли він, визначившись із своєю ідеологічною позицією, вирішивши служити більшовикам, переосмислює власну участь у недавніх революційних подіях. Задумливо-сповідальну тональність, роздуми героя над своїм юнацьким запалом, що його тепер сприймає негативно, автор підкреслює за допомогою нараторського прийому: поряд із оповіддю від третьої особи вводить першоособову нарацію – уривок-спогад з юнацького щоденника Петра Чайки, в якому в емоційній формі передано його юнацькі переживання: „...В душі моїй безкрайне бурхливе море. І мій розум, як Прометей, прикутий до скель узбережжя. Б’ють хвилі в непохитні скелі. Рветься Прометей з залізних ланцюгів. І біла чайка надії б’ється над похмурим морем...” [3, с.28].

Персонаж хоче спокутувати власні помилки, свій порив молодості перед „ною” владою, і „ною” свідомістю, знаходиться на порозі „нового” життя, з трепетом і відповідальністю, бажанням служити „новому” ставиться до запропонованої йому праці журналіста. Ці настрої героя письменник передає за допомогою невласне прямої мови: „Чи ж упорається він з цим завданням, що має викупити всі його провини? Провини перед самим собою, перед своїм юнацтвом з його героїзмом, що він і сам його не помічав, ніколи й не згадував його” [3, с.28].

Використовуючи художній засіб зміщення площин, автор переносить нас у часі й просторі, показує момент, коли Чайка повертається з Данії через Копенгаген у революційну Росію. Як дізнаємося із спогадів героя, про які він розповідає супутниці Катерині Петрівні, за кордон Чайка потрапив як політичний емігрант, утікач із Сибірської каторги, куди був засланий за „есерівську справу”. У Данії здобуває освіту агронома.

Росія, а саме Петроград, зустрічає персонажа крахом імперії, знищенням усталеного і впорядкованого життя. Герой зорієнтувався у вирі нової ситуації, стає промовцем і агітатором. З Петрограда шлях Чайки прослався у Псковську губернію, де, мандруючи селами, він займається агітаційною діяльністю. Автор акцентує на безперервних переміщеннях персонажа, вводить притаманний пригодницькій літературі мотив мандрів. Розчарувавшись у демократизмі політики партії російських есерів, Чайка подається додому, на Україну, в рідну йому Одесу, де стає учасником національного визвольного руху.

Письменник відтворює критичне ставлення Петра Чайки до політичної ситуації та політичних діячів. Герой переконаний, що тільки показним націоналізмом українським силам революцію не виграти. „Перші кроки національного руху, біблейськи урочистий І універсал Центральної Ради він зустрів із недовір’ям”, бо „добре пам’ятав тих українофілів, що з ними він здивався за юнацьких днів”: „обмеженістю, навіть реакційністю тхнуло від них” [3, с.80].

Митець зосереджує увагу і на такому аспекті, як штучність і показність українських сил з їх обов’язковими зовнішніми атрибутами, які були такими недоречними в революційній ситуації. Як алегорію, що переноситься на картину української революції, митець змальовує бутафорний образ одеського осередку націоналістичних сил „Українську хату” з її духом вишиваних сорочок і порожніх балачок про утиски й переслідування.

У розвитку сюжету митець відводить вагому роль випадку (що характерно для авантюрно-пригодницького жанру), вдається до ефекту несподіванки. Такою несподіванкою є зустріч головного героя зі своїм колишнім учнем Тимоном Кравчуком на зборах одеського „українського громадянства”. Сюжетну лінію Чайки письменник переплітає з історією ще одного революціонера. І це не випадково, адже герой пригодницького роману не може діяти без помічників та однодумців.

Унаслідок революційного розгартяшу обидва персонажі опинилися на душевному роздоріжжі, відчувають внутрішнє роздвоєння між націоналістичним і революційним. Досить виразно автор передав позиції персонажів через їх діалог. Дізнаємося, що обидва герої намагаються знайти „українських більшовиків”. Чайка переконаний у важливості національної ідеї, переживає духовну незатишність, комплекс неповноцінності від того, що не бачить визнання себе як представника окремого народу: „...Завжди називав себе українцем і дуже обурився, коли одного разу перед засіданням його товариші, ті ж ліві есери, почали глузувати з нього, кажучи, що українців зовсім нема тепер; це міфічна нація” [3, с.80]. Тому, ввійшовши в український революційний хаос, вирішив обрати таку позицію: „Або зовсім од всього усунутися, або бути з тими, кого цькують” [3, с.93].

Натомість Тимон, хоч і шукає „українських більшовиків”, але позицію Чайки сприймає за лицарство і, йдучи на компроміс зі своїм національ-

ним переконанням, усе більше схиляється до лінії більшовиків, хоч у них „помічав або байдуже, або навіть вороже ставлення до своїх національних мрій” [3, с. 92]. Вислухавши запальні, лицарські слова Чайки, він подумки сформулював власну позицію: „...Коли ловці заженуть вовка, боронити його ніби негаразд” [3, с. 93].

Мотив визначення політичних уподобань революціонерів автор поєднує з любовними мотивами, які надають загострення тим суспільним переживанням, якими перейняті персонажі, адже, як стверджує А. Михайлова, „любовна колізія становить той сегмент тексту, без якого унеможлиблюється в 20-х рр. ХХ ст. правдивий художній вираз у літературі проблем часу і ставлення до них” [9, с. 7].

Вплітаючи у текст роману любовну історію Чайки, письменник зауважує, що вперше герой одружився в Швейцарії, в еміграції, зараз же після втечі з Сибіру, і цим шлюбом „свідомо розбив свої юнацькі мрії про ту жінку, справжню наречену, що мала стати його життєвою товаришкою – справжньою дружиною” [3, с.105]. В „українській громаді” Одеси персонаж знайомиться з Талочкою. Характер їх взаємин показано поверхово й схематично. Письменник змальовує, як ніжний і чуйний Чайка „ловиться” на штучну пристрасть дівчини – „наївної лялечки”.

Поряд із зародженням у Чайки почуттів до Талочки митець показує і наростання в його душі конфлікту між почуттям громадянського обов’язку та прагненням втекти від революційного хаосу. Тому він майже не помічає „свавілля” гетьманської влади: „заколоті, жорстокі розправи, запеклу боротьбу” [3, с.114] – „до того заглибився у свої особисті переживання та в насолоду літом, сонцем і морем” [3, с.114].

Але з часом приспане байдикуванням громадянське „я” прокидається: виникає бажання „кудись їхати, щось шукати” [3, с.115]. Він подається до Києва, де йому запропонували посаду секретаря нової газети „Трибуна”, та з політичної обережності він покине її і влаштується перекладачем у Міністерстві закордонних справ. Тут Чайка зустрічає „чарівну” Оксану і ловить себе на тому, що мимоволі задивляється на цю «доньку одного з гетьманських міністрів, богиню Українського клубу та й взагалі цілої української громади, синьооку горду красуню, що за нею марно впадали усі діячі». Правда, зустрічає її запізно, бо вже „попросив руки” Талочки, котра згодом приїздить до Києва, щоб одружитись із Чайкою.

Відображаючи взаємини персонажа з Оксаною, письменник далі розгортає проблему протиріччя між особистісним і громадянським. Герой був свідомим соціалістом, тому розумів, що Оксана йому „не пара”: „дівчина старовинного українського дідачівського роду”, „щира аристократка” [3, с.120], але „ці сині очі, очі-озера, тихі й задумливі” [3, с.120] не дають революціонерів спокою.

„Тяжкі нервові переживання” особистої любовної драми та складних політичних суперечностей зумовили раптову хворобу: „сумний і кволий сидів він у міністерстві” [3, с.128], готуючись „до

зустрічі” нової влади – Директорії. Герой відчуває „кінець національної визвольної боротьби” [3, с.130].

У моделі мандрівного мотиву передбачено „подорож” Чайки й Талочки на станцію Роздільну, куди „евакуювалась” Одеса (саме до неї прямували персонажі з метою побачити Талоччиних батьків). Тут знаходився і штаб „отамана” Грекова, міністерським представником при якому був призначений головний герой. Залізничну станцію як місце дії письменник обирає, щоб показати один із характерних атрибутів нової влади, що у праці „Відродження нації” В.Винниченко його визначає як «„вагонне” животіння», „її блукання по станціях, містечках, без притулку, без ладу, без війська, без території” [5, с.536]. На цій прикметі української влади часів Директорії наголосив і П.Панч у повісті „Голубі ешелони”.

Чайка разом із правлінням УНР виїздить за кордон, переконується в обмеженості і послів українських дипломатичних місій, бачить, що вони вражали європейців „своїм безнадійним провінціалізмом” [3, с. 153], а закордонну місію використовували не для користі держави та підвищення її міжнародного авторитету, а для власного відпочинку – купівлі одягу, розваг, взагалі користі подорожжю по Європі [3, с.152].

За кордоном Чайка отримує звістку про недалеку поразку Директорії. Автор відображає внутрішній стан персонажа: він не тільки „затужив, занудився”, адже „був навіть захоплений пропагандою в Європі вістки про народження на світ нової країни” [3, с.151], але на тлі історичних реалій ще більше відчуває душевну драму: Чайка „випадково опинився у вузькому колі політичних мрійників; що їхні надії протриматися „межи двох сил” і підкорити їх собі – „сили” третій, розвіються вітром реальних подій. Він їм піддався, цим химерним надіям” [3, с.151].

Якщо головний герой повісті „Голубі ешелони” П.Панча Лец-Отаманів навіть у випадку глибокого розчарування в національних силах залишається вірний їм, то Петро Чайка, як і герой твору „Червоний роман” А.Головка Ти, пристає до більшовиків. Перехід Чайки в протилежний політичний табір показано досить непереконливо, автор вводить у сюжет випадкову зустріч персонажа з дівчатами-революціонерками в Кам’янці (де він зупинився на шляху до Вінниці, прямуючи за наказом Директорії на зустріч із отаманом Григор’євим, щоб передати „полотнянку” – тобто повноваження, написане на полотні) та надто схематичну сцену покаяння героя перед однією з цих революціонерок щодо своїх ідейних хитань. Дівчина погоджується розробити „стратегію” зустрічі персонажа „з кимось із товаришів”.

Автор вводить прийом несподіванки та випадкових зв’язків: на конспіративну зустріч до Чайки зовсім неочікувано приходить Тимон, а дівчина, котрій Чайка відкрив власні ідейні погляди, виявляється його давньою знайомою – донькою шевця Кривого, котрий свого часу допоміг Чайці втекти до Німеччини.

Активісти-більшовики вирішили, що зі справою визволення в'язнів слід зачекати, а „Чайка таки мусить їхати до Григор'єва, зв'язатися по той бік фронту зі своїми” [3, с. 175]. Орієнтуючись на авантюрно-пригодницький перебіг подій, автор створює ризикову ситуацію, яка ще більше увиразнена тим, що Тимон, котрий мав супроводжувати головного героя в цьому небезпечному завданні, не з'являється на заздалегідь умовлене місце – і Чайка опиняється беззахисним на території комуністів.

Найвищою точкою сюжетної напруги, кульмінаційним моментом у романі є арешт головного персонажа „чекістами”, котрі, звісно, не повірили „досить плутаній й безперечно неймовірній” сповіді героя [3, с. 184] і вирішили Чайку розстріляти. Несподівано від безглуздої загибелі персонажа рятує уповноважений ЧК Корніїв, з котрим головний герой познайомився за буремних революційних подій 1905-1907 рр. Він розповідає про Чайку як сумлінного революціонера, і це надає „нове освітлення усій Чайчиній справі” [3, с. 206].

Як і Кость Горобенко – головний герой повісті Б. Антоненка-Давидовича „Смерть” [1], – Чайка прагне очищення перед новою владою і перед своїм сумлінням. Якщо Кость Горобенко, щоб стати „вольовим більшовиком”, відкидає „всякі нерви й легкодухість”, очищується через вбивство ідейного ворога, заручника, то Чайка обирає шлях самопожертви: погоджується на особливо небезпечне завдання. Його посилають в оточення отамана Заболотного, щоб видати останнього радянській владі для амністії. Із небезпечним завданням герой вповрався і розшукав у тих краях свого учня й товариша Тимона. Обидва персонажі їдуть до Одеси, де Чайці запропонували роботу журналіста.

Фінал історії головного героя трагічний: в ім'я „перемоги над червоними дияволами” [3, с. 232] його вбиває колишній денікінець, а тепер служник української „справи” – Вольдемар. Оскільки, за словами Л. Мошенської, в кінці пригодницького роману має бути не три крапки, а крапка [10, с. 184], то, щоб завершити пригоди головного героя, які, певно, через відсутність у нього чітких орієнтирів і далі б продовжувались, письменник завершує його історію трагічною загибеллю.

Образ іншого революціонера – Тимона у творі став утіленням властивих ментальності українця рис: мрійливості, романтики та антеїзму. Митець наділяє персонажа „лицарською вдачею”, рисами суспільно активної людини. Як і Лець-Отаманів з „Голубих ешелонів” П. Панча, Тимон захоплюється героїкою козацького минулого, а його душа прагне „романтики завзятої боротьби”. Тому події 1905 р., коли його рідне село „повстало на пана” і спалило масток, сприймаються малим Тимоном як повернення гайдамаччини.

Тимон вважає, що не все старе слід нищити, його можна використати з користю для суспільства, створити на його основі щось вартісне й потрібне: „Ще на фронті” він „чув про організацію сільсько-господарчих комун і мріяв у цьому палаці, коли вернеться з фронту, спорудити комуну: агрономічна

школа, дитячі ясла, лікарня, бібліотека, театр, – усе це... Тимон у своїх мріях розташував у пишних білих будинках на зеленій горі край кучерявого березового лісу... І дозволити дурним дядькам палити таке добро, коли вони його можуть собі й так узяти?...” [3, с. 101].

Сюжетна лінія Тимона складається також із численних пригод і подорожей. Герой потрапляє на війну і в перших же боях „через геніальну стратегію якогось войовничого генерала” [3, с. 49] опиняється у ворожому полоні. Добре вивчивши в таборі німецьку мову та географію, він утікає, „почимчикувавши собі, ніби заробітчанин, до данського кордону” [3, с. 54]. „Як належало втікачеві з полону” [3, с. 54], Тимон деякий час побув удома і знову подався на фронт. Але тепер у війську, як показує митець через сприйняття персонажа, сталися великі зміни: „Не ті солдати, не ті офіцери. Молоді перших днів війни як не бувало. Повибивало її набоями, кулеметним дощем, повитруювало газами” [3, с. 54]. Автор торкається проблеми антигуманності та неприродності війни.

На фронт доходить чутки про революцію 1917 р. Але на стан війська ця подія впливала „дуже повільно, тижнями проходячи навіть непомітно” [3, с. 55]. Тому митець, підкреслюючи діяльний та бунтівливий характер Тимона, змальовує його виступ на військовому мітингу, де він з інтонаціями козацької романтики розповідає про нові суспільні зміни та виявляє антимілітаристську позицію. І таки добивається певного результату: їхній полк переводять на деякий час у запас, „щоб розібратись у тому, що сталося” в батьківщині.

Тимон повертається в Україну, спочатку в Одесу, де випадково зустрічає Чайку. З метою втілити свою мрію – організувати в панському маєтку комуну – герой подається у рідне село. Але застає там лише руїну та згарище від маєтку, що його спалили „якраз найзаможніші”. Письменник у душі соціалістичного письма показує „нищість” багатіїв. Заможні селяни здають „карному відділу” Тимона як одного з організаторів грабунку. Щоб уникнути арешту, герой утікає до лісу, де опиняється в „банді” „отамана” Заболотного. Згодом він подається до більшовиків, бо знаходить те, що шукав – „Комуністичну партію більшовиків України”. І далі вже як революціонер-більшовик приходить на конспіративну зустріч із Чайкою в Кам'янці.

Митець випробує персонажа винятково напруженою, екстремальною ситуацією. По дорозі до запланованого революціонерами місця зустрічі з Чайкою Тимона захоплюють „козаки”. Автор уводить художній трюк: утечу героя, при якій його тяжко поранено. Революціонера випадково знаходить у лісі дядько Трохим. Донька Трохима Настя виходжує пораненого. Тимон закохується в дівчину. І вони, щасливі, їдуть у рідне Тимонове село, а в дорозі дівчина „заслабла на тиф”, «згоріла, як „тая свічечка тоненька”» [3, с. 199]. Тимон знову подається до „отамана” Заболотного. Невдовзі в оточенні Заболотного з'являється Чайка, котрий знаходить свого учня.

Отже, в романі „Чайка” Д.Бузько звернувся до актуальних для літератури 20-30-х рр. ХХ ст. проблем: українська інтелігенція і революція, суперечність між особистим і громадянським, українського псевдопатріотизму та ін. Письменник змальовує блукання на ідеологічних манівцях, розчарування двох революціонерів-інтелігентів у атмосфері непорядкованості, хаосу суспільно-історичного життя. І хоча епоха вимагала художнього образу стійкого, безкомпромісного революціонера, Д. Бузько, як і М. Хвильовий, В. Підмогильний, П. Панч, показав революціонера, котрого мучать сумніви та вагання, внутрішні протиріччя, відсутність чітких ідейних орієнтирів.

Письменник відображає характерні про-

цеси і явища доби, вводить конкретні історичні факти. Показуючи особливості національного визвольного руху, підкреслює його негативні сторони. Авантюрно-пригодницький характер роману сприяв тому, що, вказуючи на складність і суперечливість епохи, автор не вдавався до глибокого її осмислення й використовував її атрибутику для створення захоплюючих ситуацій.

Сюжет роману розгортається динамічно й напружено. Автор насичує його ризиковими й екстремальними епізодами, сплетінням пригод, несподіванками та випадковостями. Твір характеризується поєднанням подієвості та психологізму. Напружений і суперечливий дух часу показано крізь сприйняття персонажів, крізь динаміку їх настроїв і почуттів.

Література

1. Антоненко-Давидович Б. Смерть / Борис Антоненко-Давидович // Антоненко-Давидович Б. Твори: у 2 т. – К.: Дніпро, 1991. – Т.1: Повісті та оповідання, 1991. – 750 с.
2. Бойко Л. Шляхом боротьби і шукань / Леонід Бойко // Бузько Д. Чайка. Голяндія: романи. – К.: Дніпро, 1991. – С. 3-25.
3. Бузько Д. Чайка / Дмитро Бузько // Бузько Д. Чайка. Голяндія: романи. – К.: Дніпро, 1991. – 394 с.
4. Васьків М. Український роман 1920-х-початку 1930-х років: генерика й архітектоніка: монографія / М.С.Васьків. – Кам’янець-Подільський: ПП Буйницький О.А., 2007. – 208 с.
5. Винниченко В. Відродження нації. Частина п’ята. Доба отаманщини / Володимир Винниченко // Винниченко В. Відродження нації. Заповіт борцям за визволення. – К.: КНИГА РОДУ, 2008. – С.483-658.
6. Ковтуненко А. Проза 1926–1932 рр. / А.А.Ковтуненко // Історія української літератури ХХ ст.: у 8 т. / [за ред. С.Кириллюка]. – К.: Наукова думка, 1970. – Т. 6: Література періоду боротьби за перемогу соціалізму (1917-1932), 1970. – 514 с.
7. Крижанівський С. Від „Лісового звіра” до „Кришталевого краю” / Степан Крижанівський // Бузько Д. На світанку: оповідання. – К.: Радянський письменник, 1964. – С. 3–12.
8. Левченко М. Роман і сучасність (До проблеми українського радянського роману) / Михайло Левченко. – К.: Державне в-во худ. літ., 1963. – 288 с.
9. Михайлова А. Ерос як естетична і поетологічна проблема української прози 20-30-х років ХХ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 „Українська література” / А.А.Михайлова. – Дніпропетровськ: Дніпропетр. нац. ун-т, 2004. – 18 с.
10. Мошенская Л. Мир приключений и литература / Л.Мошенская // Вопросы литературы. – 1982. – № 9. – С.170-202.
11. Чеховий М. Дмитро Бузько: [рец.] / М.Чеховий // Молодий більшовик . – 1930. – № 17–18. – С. 19.
12. Якубовський Ф. Д.Бузько. Чайка: [рец.] / Фелікс Якубовський // Життя й революція. – 1929. – № 10. – С.186-188.

Anna Sabadosh

ГЕРОЙ В КОНТЕКСТЕ СВОЕГО ВРЕМЕНИ В РОМАНЕ „ЧАЙКА” Д. БУЗЬКО

Аннотация. В статье рассмотрены художественные особенности автобиографического романа «Чайка» Д. Бузько. Произведение проанализировано в контексте написанных в 20-30-ые гг. произведений на тему украинской революции и освободительных сражений 1917-1920 гг. В центре внимания – аналогии с творческими поисками писателей, примененные в произведении стилистические и нарративные приемы, средства авантюрно-приключенческой прозы, элементы кино.

Ключевые слова: роман, автобиографизм, психологизм, авантюрно-приключенческая проза.

Anna Sabadosh

A CHARACTER IN A CONTEXT OF HIS TIME IN “SEAGULL” BY D. BUZKO

Annotation: In the article the artistic peculiarities of the autobiographic novel “Seagull” by D. Buzok are scrutinized. The composition is analyzed in the context of the prose of the 20-30-th on the topic of the Ukrainian revolutionary and liberating rivalries of the 1917-1920. In the centre of attention are the analogues with the artistic quests of the writers of that period, the stylistic and narrative methods, instruments of the adventure prose, and elements of the cinematography.

Key words: novel, autobiographism, psychologism, adventure prose.

Сабодош Ганна Іванівна – здобувач кафедри української літератури УжНУ.